

ศึกษาหลักการสากลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย A study of international principles and the propagation of Buddhism by Thai missionary monks

พระวัชรพล โสธัมโม (ศาลาแดง)¹

Phra Watcharapon Khosadhammo (Saladaeng)¹

วัดอัมพวัน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

Wat Amphawan, Thanon Nakhon Chai Si Subdistrict, Dusit District, Bangkok

Corresponding Author E-mail: 6201105010@mcu.ac.th

Retrieved: May 7, 2026; Revised: June 12, 2026; Accepted: June 23, 2026;

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและหลักการสากลที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) สำหรับพระธรรมทูต และ 2) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักการสากลของ SDGs กับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย โดยใช้กรอบแนวคิดของ SDGs ที่กำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า หลักการสากลที่สอดคล้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ได้แก่ หลักความเสมอภาค ความยุติธรรมทางสังคม สิทธิมนุษยชน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งนี้ พระธรรมทูตไทยสามารถประยุกต์ใช้แนวคิดของ SDGs ในการเผยแผ่ธรรมะผ่านการส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา การสร้างความตระหนักรู้ด้านจริยธรรม และคุณธรรม รวมถึงการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ การศึกษายังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและ

ศาสนาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับสากล เพื่อให้สามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การบูรณาการหลักการสากลเข้ากับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสามารถช่วยเสริมสร้างบทบาทของพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ และสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การเผยแผ่; พระพุทธศาสนา; พระธรรมทูตไทย

Abstract

This research article aims to: (1) examine the concepts and universal principles related to the Sustainable Development Goals (SDGs) for Buddhist missionaries, and (2) analyze the alignment between the universal principles of the SDGs and the approaches to Buddhist propagation employed by Thai Buddhist missionaries. The study adopts the SDGs framework established by the United Nations and employs a qualitative research methodology. Data were collected from primary Buddhist texts, including the Tipiṭaka and its commentaries, as well as relevant academic literature.

The findings reveal that the universal principles aligned with Buddhist missionary work in Thailand include equality, social justice, human rights, and peaceful coexistence. Thai Buddhist missionaries are able to apply SDG concepts in their propagation efforts by promoting Buddhist education, fostering ethical awareness and moral values, and developing dissemination approaches that are responsive to contemporary social contexts. Furthermore, the study emphasizes the importance of considering cultural and religious diversity in the global dissemination of Buddhism to ensure effective communication of Buddhist teachings. In conclusion, integrating universal principles with the approaches to Buddhist propagation by Thai Buddhist missionaries can enhance the role of Buddhism on the international stage and contribute to sustainable social development through Buddhist principles.

Keywords: Propagation; Buddhism; Thai Buddhist Missionaries

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล ประเทศอินเดียหรือดินแดนที่ชื่อว่า ชมพูทวีป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ โพธิบัลลังก์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ทรงพิจารณาธรรมที่ได้ตรัสรู้อย่างลึกซึ้ง แต่แล้วทรงเกิดพระทัยท้อ ด้วยเห็นว่าธรรมนี้ลึกซึ้ง เข้าใจได้ยาก เป็นวิสัยของสัตว์โลกที่จะรู้ตามได้ยาก เพราะติดอยู่ในกิเลสตัณหาและอวิชชา แต่ธรรมของพระองค์นั้นมีเป้าหมายสูงสุดคือ “พระนิพพาน”¹ โภคทัชฌายะพราหมณ์ผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมจากการฟังพระธรรมเทศนาได้ขอลอกบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้า² นับเป็นก้าวแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลจากการเผยแผ่พระธรรมนั้นทำให้ในพรรษาที่ 1 มีพระสาวกทั้งสิ้นรวม 61 องค์ พระพุทธองค์ได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระธรรมในทิศต่าง ๆ โดยตรัสว่า “พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”³ จวบจนกระทั่ง ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์แห่งราชวงศ์โมริยะ พระองค์ทรงเป็นราชาอุปถัมภ์การสังคายนาพระพุทธศาสนาครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 236 ได้มีการส่งสมณทูต 9 สาย ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาครอบคลุมถึงดินแดนสุวรรณภูมิ คือ ประเทศไทยในปัจจุบัน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างแดน

ปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนาได้เติบโตอยู่คู่กับสังคมไทยอย่างแน่นแฟ้นกับวิถีชีวิตของชาวไทย โดยยังมีการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ยึดข้อมูลจากพระไตรปิฎก มีพระภิกษุผู้เผยแผ่ธรรม เป็นผู้ธรรมรงค์ไว้ซึ่งความศรัทธา ต่อมาประเทศไทยได้มีการติดต่อคมนาคมกับต่างชาติหลากหลายประเทศทั่วโลก ส่งผลให้เป็นโอกาสอันดีที่พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์จะได้ถูกนำไปเผยที่ต่างแดน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานของพระธรรมทูตไทย ต่อมามหาเถรสมาคมได้มีมติให้มีการจัดตั้งการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยมอบภาระธุระให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการฝึกอบรมพระธรรมทูตตามรูปแบบของมหาวิทยาลัย จนถึงปัจจุบัน โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่จัดอบรมพระธรรมทูตไทย เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน”, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556), หน้า 45.

² วิ.ม. (ไทย) 4/18-19/25-27.

³ วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

พระพุทธศาสนาการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศจัดขึ้น แต่รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันมีความจำเป็นจะต้องมีการพัฒนารูปแบบ เพื่อเปิดรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ตามบริบทของสังคมโดยเฉพาะสังคมในต่างแดน เช่น ดินแดนแถบตะวันตก ซึ่งมีความเชื่อเดิมเป็นความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างออกไป หากเรานำพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักธรรมแก่นแท้เข้าเผยแผ่โดยตรง ชาวตะวันตกก็ย่อมเกิดการต่อต้านหรือความรู้สึกต่อต้าน เพราะเรามีลักษณะเป็นปฏิปักษ์กับแนวความเชื่อเดิม ดังนั้นผู้วิจัยต้องการทราบสภาพปัญหาการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาที่ไม่สามารถใช้รูปแบบในการเผยแผ่แบบเดิมได้ จึงต้องมีการประยุกต์ปรับปรุงเข้ากับหลักการสากลที่ชาวโลกให้ความสนใจ หลักการสากลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะทำให้คำสอนของพระพุทธเจ้าเข้าถึงผู้คนในทุกมุมโลก โดยปรับเปลี่ยนวิธีการและแนวทางให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากการเผยแผ่ธรรมในยุคพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงส่งพระอรหันต์และพระภิกษุออกไปยังดินแดนต่างๆ เพื่อสอนธรรมะ โดยเน้นการปรับคำสอนให้เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของผู้ฟังในยุคนั้น ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายเข้าสู่พื้นที่ใหม่ ๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และในที่สุดสู่โลกตะวันตก การเผยแผ่ได้พัฒนาแนวทางที่หลากหลายมากขึ้น โดยเน้นการแปลพระสูตร การสร้างความเข้าใจในประเด็นทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนที่มีความเชื่อแตกต่างกัน

แนวทางการเผยแผ่ควรสอดคล้องกับนโยบายของชาวโลก ยกตัวอย่างหน่วยงานที่มีส่วนในการผลักดันการพัฒนาประเทศต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญนั้นคือ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ที่กำลังขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการที่โลกเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น ความยากจน การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ความไม่เท่าเทียมในสังคม และการทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ แต่ยังส่งผลต่อสังคมและโลกโดยรวม เมื่อการพัฒนามุ่งไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่ยั่งยืน ก็ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่ได้กำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) มีเป้าหมายที่สำคัญ 17 ข้อ⁴ ในด้านของพระพุทธศาสนา

⁴ สำนักงานการต่างประเทศ, “ความหมายของSDGs”, สำนักงานการต่างประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://iao.bangkok.go.th/content-detail/22615>, [13 พฤศจิกายน 67].

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยความมีสติ ปัญญา และความเมตตา การพัฒนาในทัศนะของพระพุทธศาสนาจึงเน้นการพัฒนาทางจิตใจและจริยธรรม ซึ่งเป็นการทำให้โลกนี้และสังคมมีความสงบสุข และเป็นการสร้างความสุขที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยที่ไม่ได้พึ่งพาการบริโภคหรือการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน⁵ การเชื่อมโยงระหว่างพระพุทธศาสนาและหลักการพัฒนายั่งยืนจึงอยู่ที่แนวทางการใช้ชีวิตที่มีสติและปัญญาในการสร้างความยุติธรรม ความเท่าเทียม และการรักษาสันติภาพ ที่พระพุทธศาสนาได้เน้นในเรื่องของการทำความดี การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการรักษาสันติภาพในธรรมชาติ พระธรรมทูตเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเน้นไปที่การสร้างสันติสุขและพัฒนาคุณธรรมในสังคม พระธรรมทูตที่ศึกษาหลักการของ SDGs จะสามารถนำความรู้เหล่านี้มาใช้ในการเผยแผ่คำสอนที่สอดคล้องกับการพัฒนายั่งยืน และช่วยสร้างสังคมที่มีคุณภาพโดยการนำคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคมต่างๆ

จากการศึกษาเรื่อง หลักการสากลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักการสากลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการค้นคว้าถึงหลักการที่สำคัญในการส่งเสริมพระธรรมทูตตามหลักการสากลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเน้นการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเข้าใจในสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมพระธรรมทูตให้สามารถถ่ายทอดคำสอนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการสากล (การพัฒนายั่งยืน SDGs) สำหรับพระธรรมทูต
2. เพื่อวิเคราะห์หลักการสากลของ SDGs กับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษา และเปรียบเทียบหาความสอดคล้องด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คือพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมุ่งศึกษา รูปแบบการผลิตพระ

⁵ กฤษดา ปัจจาเนย์, “พุทธศาสนากับปัญหาเร่งด่วนของการพัฒนา”, วารสารปรัชญาและศาสนา, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, [กรกฎาคม - ธันวาคม 63]: 49.

ธรรมชาติที่วางเป้าประสงค์ไว้ 17 ประการ (SDGs) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยนี้ออกเป็นสองส่วนคือ ขอบเขตด้านเนื้อหา เพื่อกำหนดเอกสารที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และขอบเขตด้านเอกสาร เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาประเด็นหัวข้อต่าง ๆ ที่จะศึกษา โดยมีขอบเขตดังนี้

ขอบเขตด้านเอกสาร

1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากหนังสือ ตำรา วารสารทาง วิชาการ งานวิจัยและสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย งานเขียน บทความ เอกสารการประชุมสัมมนาที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในยุคปัจจุบัน

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและหลักการสากล (การพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs) สำหรับพระธรรมทูตพบว่า แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจในระดับโลก เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs เป็นกรอบเป้าหมาย 17 ข้อที่กำหนดขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 2015 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญของโลก เช่น ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การศึกษารวบรวมเกี่ยวกับ SDGs ช่วยให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติ ทั้งในระดับนโยบายและการบริหารจัดการในระดับชุมชนและองค์กร

1) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า SDGs เป็นเครื่องมือสากลที่เสริมบทบาทเชิงรุกของพระธรรมทูต การเข้าใจแนวคิด SDGs ช่วยให้พระธรรมทูตมี “กรอบแนวคิดร่วมสมัย” ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผน การสื่อสาร และการดำเนินกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโลก เช่น การสนับสนุนความเท่าเทียม (SDG 5), การสร้างสันติภาพ (SDG 16) และการดูแลสิ่งแวดล้อม (SDG 13) ส่งผลให้บทบาทของพระธรรมทูตไม่จำกัด

อยู่ในรูปแบบดั้งเดิม แต่สามารถเป็นผู้นำด้านคุณธรรมในการพัฒนาโลกได้อย่างมีพลังและน่าเชื่อถือ

2) องค์ความรู้เรื่อง SDGs ช่วยให้พระธรรมทูตเข้าใจบริบทสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยได้ลึกซึ้งขึ้น จากการศึกษาพบว่า แนวคิด SDGs ซึ่งมุ่งแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมระดับโลก มีเนื้อหาเชื่อมโยงกับปัญหาที่พระธรรมทูตต้องเผชิญในภาคสนามโดยตรง เช่น ความยากจน ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม การกีดกันทางสังคม และความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น การศึกษา SDGs จึงช่วยให้พระธรรมทูตมีความเข้าใจสถานการณ์โลกในเชิงระบบ และสามารถประยุกต์หลักธรรมให้ตอบโจทย์ปัญหาของผู้คนในแต่ละบริบทอย่างตรงจุด

3) แนวคิด SDGs ช่วยยกระดับการเผยแผ่ธรรมะจากระดับเฉพาะบุคคลไปสู่ระดับสังคมและนานาชาติ การศึกษาแสดงให้เห็นว่า หากพระธรรมทูตสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม จะทำให้การเผยแผ่ธรรมะก้าวข้ามจากการเน้นการปฏิบัติส่วนบุคคล ไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคม เช่น การลดความเหลื่อมล้ำ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอย่างมีคุณธรรม ผลคือ ภาพลักษณ์ของพระธรรมทูตจะเปลี่ยนไปในทางที่ก้าวหน้าและเชื่อมโยงกับพันธกิจระดับโลก

4) เป็นจุดร่วมที่เปิดโอกาสให้พระธรรมทูตร่วมมือกับองค์กรสากลอย่างสร้างสรรค์ จากการศึกษา พบว่า เป้าหมาย SDGs เป็นภาษากลางที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ดังนั้นหากพระธรรมทูตสามารถเข้าใจและใช้แนวคิดนี้ในการดำเนินงานเผยแผ่ จะสามารถสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ เช่น UN, UNESCO, NGO ได้มากขึ้น การมีส่วนร่วมในเวทีระดับโลกจะส่งเสริมให้พระธรรมทูตและพระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับในฐานะพลังฝ่ายจริยธรรมที่มีบทบาทในความมั่นคงทางสังคมและสันติภาพของโลก

สรุปผลของการศึกษาบ่งชี้ชัดว่า แนวคิดและหลักการสากลของ SDGs เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อภารกิจของพระธรรมทูต เพราะสามารถช่วยให้พระธรรมทูต เข้าใจโลกปัจจุบันอย่างมีระบบ ขยายบทบาทธรรมะสู่มิติทางสังคม เพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแผ่ธรรมะในระดับสากล และมีความพร้อมในการทำงานร่วมกับภาคีทั่วโลกอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังช่วยวางรากฐานให้พระธรรมทูตเป็นผู้นำที่ผสมผสาน ปัญญาแห่งธรรม กับ ความรับผิดชอบต่อโลกได้อย่างสมดุล

2. หลักการสากลของ SDGs กับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย พบว่า การสร้างกรอบอ้างอิงร่วมระหว่างธรรมะกับเป้าหมายสากล ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถตีความให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ได้อย่างลึกซึ้งและมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเมตตา ความพอเพียง ความยุติธรรม ความไม่เบียดเบียน และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ อาทิ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ทิฐุธรรมมีกัตถประโยชน์ และอริยอัฏฐังคิกมรรค การมีกรอบแนวคิดร่วมเช่นนี้ ทำให้พระธรรมทูตสามารถเผยแผ่ธรรมะโดยใช้ “ภาษาสากล” ที่ผู้คนในระดับโลกสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้พระพุทธศาสนาไม่ถูกจำกัดอยู่ในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่ขยายไปสู่ระดับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

การปรับกระบวนการเผยแผ่ธรรมะให้ตอบสนองโลกสมัยใหม่ การวิเคราะห์พบว่า แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมที่เน้นคำสอนด้านศีล สมาธิ ปัญญา สามารถปรับให้เข้ากับเป้าหมาย SDGs ได้ โดยเปลี่ยนจากการเทศนาเชิงนามธรรมไปสู่การลงมือปฏิบัติในเชิงสังคม เช่น การรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม (SDG 13), การสนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศ (SDG 5), หรือการช่วยเหลือผู้ยากไร้ (SDG 1, 2) พระธรรมทูตไทยจึงสามารถใช้ SDGs เป็นแนวทาง “อธิบายธรรม” ให้ตรงกับปัญหาของโลกยุคปัจจุบัน และนำเสนอพระพุทธศาสนาในฐานะ “ศาสนาแห่งการลงมือทำ” ไม่ใช่เพียงการสวดมนต์หรือสอนให้สงบใจเพียงอย่างเดียว

การเสริมสร้างภาพลักษณ์พระธรรมทูตในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและสังคม จากการวิเคราะห์พบว่า การเชื่อมโยง SDGs กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของพระธรรมทูตให้เป็นมากกว่าผู้แสดงธรรมเทศนา แต่เป็น “ผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีบทบาทเชิงสังคม” (spiritual and social leadership) ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมโลกคาดหวังจากผู้นำศาสนาในศตวรรษที่ 21

พระธรรมทูตไทยจึงมีโอกาสนับเป็นผู้ประสานระหว่าง “หลักธรรม” กับ “เป้าหมายสากล” และเป็นต้นแบบของ “การเผยแผ่ธรรมะแบบมีส่วนร่วม” (engaged propagation) ซึ่งสามารถส่งผลให้พระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับในบริบทวัฒนธรรมทั้งในโลกตะวันตกและนานาชาติ

การพัฒนาเครื่องมือและกรอบแนวคิดใหม่ในการเผยแพร่ธรรมะ การศึกษาที่ยังเปิดมิติใหม่ในด้านการสร้างเครื่องมือทางความคิด (conceptual tools) ที่พระธรรมทูตสามารถนำไปใช้ในการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ SDGs เป็นกรอบจัดกิจกรรมทางศาสนา การออกแบบ หลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับเยาวชนต่างชาติ ที่เชื่อมโยงศีลธรรมกับสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การจัดทำ สื่อธรรมะร่วมสมัย ที่สื่อสารในเชิงสากลโดยใช้แนวคิด SDGs เป็นบริบทพื้นฐาน สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างนวัตกรรมในการเผยแพร่ธรรมะที่สามารถปรับใช้ได้ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อันเป็นผลเชิงรูปธรรมจากการศึกษา

สรุป การศึกษาเรื่องหลักการสากลของ SDGs กับแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย มิได้เป็นเพียงการเปรียบเทียบแนวคิดเท่านั้น หากแต่เป็นการสร้างรากฐานใหม่ที่ส่งเสริมให้พระธรรมทูตมีความเข้าใจโลกยุคใหม่อย่างรอบด้าน และสามารถนำหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติที่สัมพันธ์กับเป้าหมายร่วมของมวลมนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดและหลักการสากล (การพัฒนาที่ยั่งยืน SDGs) สำหรับพระธรรมทูตพบว่า SDGs เป็นเครื่องมือสากลที่ช่วยเสริมบทบาทเชิงรุกของพระธรรมทูต และทำให้การเผยแพร่ธรรมะมีความร่วมสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของ Jeffrey Sachs ซึ่งอธิบายว่า SDGs เป็น “framework for global cooperation” ที่ช่วยเชื่อมโยงการพัฒนาทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การที่พระธรรมทูตนำ SDGs มาใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ย่อมทำให้สามารถสื่อสารธรรมะในระดับสากล และมีบทบาทเชิงนโยบายและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและผลการศึกษาที่ชี้ว่า SDGs ช่วยให้พระธรรมทูตเข้าใจบริบทสังคมร่วมสมัยและปัญหาเชิงโครงสร้างได้ลึกซึ้งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Amartya Sen ซึ่งเสนอ “แนวคิดศักยภาพ (Capability Approach)” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ในมิติที่หลากหลาย ไม่ใช่เพียงรายได้ แต่รวมถึงโอกาส เสรีภาพ และความเป็นธรรมในสังคม แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับ SDGs และผลการวิจัยที่พบว่า พระธรรมทูตสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและการกีดกันทางสังคมได้อย่างตรงจุดนอกจากนี้ผลการศึกษาที่พบว่า SDGs ช่วยยกระดับการเผยแพร่ธรรมะสู่ระดับสังคมและนานาชาติ และเปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรระดับโลก สอดคล้องกับแนวคิดของ Johan Galtung นักทฤษฎีสันติภาพ ที่เสนอแนวคิด “สันติภาพเชิงบวก (Positive Peace)” ซึ่งเน้นการสร้างโครงสร้างสังคมที่เป็นธรรม ลดความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และส่งเสริมความร่วมมือ

ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับบทบาทของพระธรรมทูตในยุคใหม่ ที่ไม่เพียงเผยแผ่ธรรมะเชิงปัจเจก แต่ยังมีบทบาทในการสร้างสันติภาพและความมั่นคงในระดับสังคมและนานาชาติผ่านกรอบ SDGs

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการระดับสากลทั้งสามท่าน คือ Jeffrey Sachs, Amartya Sen และ Johan Galtung ซึ่งต่างชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแบบบูรณาการ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการส่งเสริมสันติภาพอย่างยั่งยืน อันเป็นหลักการสำคัญที่พระธรรมทูตสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อยกระดับบทบาทสู่เวทีโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณค่าในเชิงจริยธรรมร่วมสมัย

2. หลักการสากลของ SDGs กับแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย พบว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถตีความให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และทำหน้าที่เป็น “ภาษาสากล” ในการสื่อสารกับสังคมโลกนั้น สอดคล้องอย่างชัดเจนกับแนวคิดของ Thich Nhat Hanh ซึ่งเสนอแนวคิด “พุทธศาสนาเชิงสังคม (Engaged Buddhism)” โดยเน้นว่าพระธรรมไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงในมิติของการปฏิบัติภายในจิตใจ แต่ควรถูกนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมจริง เช่น ความรุนแรง ความยากจน และวิกฤตสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การที่พระธรรมทูตนำ SDGs มาเป็นกรอบอ้างอิงร่วมในการเผยแผ่ธรรมะ จะช่วยให้คำสอนทางพระพุทธศาสนามีความร่วมสมัย เข้าถึงผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม และสามารถสื่อสารในเวทีนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยลดช่องว่างระหว่าง “ศาสนา” กับ “การพัฒนา” ซึ่งในอดีตมักถูกมองว่าเป็นคนละมิติและผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงการปรับกระบวนการเผยแผ่ธรรมะจากรูปแบบเชิงนามธรรมไปสู่การปฏิบัติในเชิงสังคม เช่น การรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม การลดความเหลื่อมล้ำ และการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sulak Sivaraksa ซึ่งเป็นนักคิดพุทธศาสนาเชิงสังคมของไทยที่เห็นว่า พระพุทธศาสนาควรมีบทบาทเชิงวิพากษ์และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคม ไม่ว่าจะเป็นความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ การละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม แนวคิดของสุลักษณ์ชี้ให้เห็นว่า “ธรรมะต้องถูกทำให้มีชีวิต” ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ว่าพระธรรมทูตสามารถใช้ SDGs เป็นเครื่องมือในการแปลงหลักศีล สมาธิ ปัญญา ให้กลายเป็นกิจกรรมเชิงสังคมที่จับต้องได้ เช่น โครงการช่วยเหลือผู้ยากไร้ การพัฒนาชุมชน หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อความยั่งยืนนอกจากนี้ผล

การศึกษาที่พบว่า การเชื่อมโยง SDGs กับหลักธรรมช่วยยกระดับบทบาทของพระธรรมทูตให้เป็น “ผู้นำทางจิตวิญญาณและสังคม” ในระดับนานาชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Dalai Lama ที่เน้นเรื่อง “จริยธรรมสากล (Universal Ethics)” และความรับผิดชอบร่วมของมนุษยชาติ โดยท่านเสนอว่าศาสนาไม่ควรแบ่งแยกผู้คน แต่ควรทำหน้าที่เป็นพลังในการสร้างความเมตตา ความเข้าใจ และสันติภาพในระดับโลก แนวคิดดังกล่าวสนับสนุนข้อค้นพบของงานวิจัยที่ว่าพระธรรมทูตไทยสามารถพัฒนาไปสู่บทบาทของ “ผู้นำเชิงจริยธรรมระดับโลก” (global moral leader) ที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีส่วนร่วมในเวทีนานาชาติร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ได้อย่างสร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาในเชิงการพัฒนาเครื่องมือและนวัตกรรมการเผยแผ่ธรรมะ ผลการวิจัยที่เสนอให้ใช้ SDGs เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรม หลักสูตร และสื่อธรรมะร่วมสมัย ยังสะท้อนถึงแนวโน้มของการพัฒนาศาสนาให้สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องโดยนัยกับแนวคิดของนักวิชาการร่วมสมัยที่มองว่า ศาสนาจะยังคงมีบทบาทสำคัญได้ก็ต่อเมื่อสามารถปรับตัวและสื่อสารกับ “ปัญหาจริงของมนุษย์” ในบริบทปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป การอภิปรายผลครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องอย่างเป็นระบบกับแนวคิดของ Thich Nhat Hanh, Sulak Sivaraksa และ Dalai Lama ซึ่งล้วนเน้นบทบาทของพระพุทธศาสนาในฐานะพลังทางจริยธรรมที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับโลก การบูรณาการ SDGs กับหลักธรรมจึงมิใช่เพียงการปรับวิธีการเผยแผ่เท่านั้น แต่เป็นการ “ยกระดับกระบวนการ” ของพระธรรมทูต จากผู้ถ่ายทอดคำสอน ไปสู่การเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่มีบทบาทเชิงรุกในการสร้างสังคมที่เป็นธรรม สงบสุข และยั่งยืนในระดับสากลอย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแผนผังการศึกษาหลักการสากลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย ที่แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับหลักการสากลของสหประชาชาติ ดังนี้

รูปภาพที่ 1 แผนผังองค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์เอกสารหลักการสากลกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย

สรุป

แนวคิดและหลักการสากลของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มีความสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดร่วมในการพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติของการเสริมสร้างคุณธรรมส่วนบุคคลและการพัฒนาสังคมโดยรวม การบูรณาการ SDGs เข้ากับการเผยแผ่ธรรมะช่วยให้พระธรรมทูตสามารถสื่อสารหลักธรรมใน “ภาษาสากล” ที่

สอดคล้องกับบริบทโลกยุคใหม่ เข้าใจปัญหาสังคมอย่างเป็นระบบ และตอบสนองต่อความต้องการของมนุษยชาติได้อย่างตรงจุด อันส่งผลให้บทบาทของพระธรรมทูตขยายจากการเผยแผ่เชิงศาสนาไปสู่การเป็นผู้นำทางจริยธรรมและสังคมในระดับนานาชาติ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาให้เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมสู่ความสงบสุข เป็นธรรม และยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ภาครัฐและคณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายบูรณาการแนวคิด SDGs กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อใช้เป็นกรอบการดำเนินงานของพระธรรมทูตในระดับชาติ
- 2) ควรสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรอบรมพระธรรมทูตให้มีความรู้ด้าน SDGs ควบคู่กับหลักธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานในบริบทสากล
- 3) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น UN และ NGO เพื่อขยายบทบาทพระธรรมทูตในเวทีโลก

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) พระธรรมทูตสามารถนำ SDGs มาเป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะ เช่น โครงการสิ่งแวดล้อม การช่วยเหลือผู้ยากไร้ และการสร้างสันติภาพในชุมชน
- 2) นำแนวคิด SDGs มาประยุกต์ใช้ในการจัดทำสื่อและหลักสูตรธรรมศึกษาาร่วมสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมโลก
- 3) ใช้ SDGs เป็นเครื่องมือในการสื่อสารธรรมะในระดับนานาชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับพระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรนำความรู้จากการวิจัยนี้ศึกษาต่อยอดเพิ่มองค์ความรู้ของพระธรรมทูตให้เข้าใจเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน (Human right) กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย
- 2) ควรนำความรู้จากการวิจัยนี้ศึกษาต่อยอดเพิ่มองค์ความรู้ของพระธรรมทูตให้เข้าใจเรื่องหลักการประชาธิปไตยกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย
- 3) ควรนำความรู้จากการวิจัยนี้ศึกษาต่อยอดเพิ่มองค์ความรู้ของพระธรรมทูตให้เข้าใจเรื่องหลักการความหลากหลายทางวัฒนธรรมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทย

บรรณานุกรม

กฤษดา ปัจจาเนย์. “พุทธศาสนากับปัญหาเร่งด่วนของการพัฒนา.” **วารสารปรัชญาและศาสนา**. ปีที่ 5, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563): 49.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532-2534.

สำนักงานการต่างประเทศ. “ความหมายของ SDGs.” สำนักงานการต่างประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://iao.bangkok.go.th/content-detail/22615>. สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2567.

